

справедливости, трактуемой как испытание человека на готовность-неготовность оправдать собственную казнь; сексуальные, фаллические ассоциации, сопряженные с излюбленным орудием смерти; наконец, страсть принуждать свои жертвы к предварительному поглощению, всасыванию чужих жизней, так что в финальном акте на колу умирает вроде бы не один казненный, а все жизни, уже поглощенные им» [5].

Популярность вампирской тематики можно в какой-то мере объяснить, исходя из теории существования коллективного бессознательного, которое представляет собой хранилище латентных следов памяти человечества. В нем отражены мысли и чувства, общие для всех человеческих существ и являющиеся результатом нашего общего эмоционального прошлого. Как говорил сам К. Юнг, «в коллективном бессознательном содержится все духовное наследие человеческой эволюции, возродившееся в структуре мозга каждого индивидуума» [6]. Таким образом, вера в вампиров была настолько сильна, что перешла к современному человеку, поскольку структура его психики оставалась неизменной и коллективное бессознательное было ее ядром.

Таким образом, интерес к вампирической парадигме обусловлен спецификой человеческой психики. Вампир олицетворяет два основных стремления бессознательного человека — Эрос и Танатос. Образ вампира апеллирует к либидо, по З. Фрейду, главной движущей силе бессознательного. Соответственно увлечение вампирской тематикой — сублимация в чистом виде. В рамках же концепции К. Г. Юнга, который трактовал либидо как «лишенные сексуальной основы иррациональные влечения человека, определяющие его поведение» [1, с. 161], легко объясняется специфическое поведение вампира-персонажа: его либидо — жажда крови.

Литература

1. Краткий психологический словарь / Сост. Л. А. Карпенко; под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского, — М: Политиздат, 1985. — 431 с.
2. Толковый словарь русского языка: в 4 т. / Под ред. Д. Н. Ушакова. — М., 1935. — Т. 1—764 с.
3. Фрейд, З. Очерки по психологии сексуальности: пер. с нем. / З. Фрейд. — 2-е изд. — Минск: Попурри, 2010. — 480 с.
4. Хьелл, Л. Теории личности: основные положения, исследования и применение / Л. Хьелл, Д. Зиглер. — 3-е изд. — СПб.: Питер, 2006 — 607 с.
5. Цымбурский, В. Граф Дракула, философия истории и Зигмунд Фрейд / Цымбурский // Научная библиотека. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: zar-literature.ucoz.ru. — Дата доступа: 24.02.2013.
6. Campbell, J. Hero with a thousand faces. / J. Campbell — N. Y.: Harcourt Brace Jovanovich, 2006. — 198 с.

Марина Бабенко (Київ)

ОБРАЗ ЛЮБОВІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ФІЛОСОФСЬКІЙ ЛІРИЦІ: СПЕЦИФІКА МОДИФІКАЦІЙ

Одним із центральних об'єктів творчого осягнення в українській філософській ліриці є любов. Ця споконвічна рушійна сила завжди оспівувалася

митцями слова. Особлива ж її актуальність визначається духовними пошуками зламу століть, як слушно зауважує проф. Сергій Кримський, орієнтиром нового мистецтва стають вічні цінності: «Християнська трійця “Віра, Надія, Любов” була і лишається наскрізною для перебігу століть. Зрозуміло, що вона доповнюється досвідом теперішнього часу» [4, с. 28]. У ліриці думки любов сакралізується, осмислюється як провідна категорія буття, як незмінна субстанція, яка є причиною всього живого. Лірика як царство емоцій найкраще передає сутність цього великого почуття, воно постає в поезіях священним, адже саме здатність любити, віддавати комусь тепло душі є ознакою духовності людини. У філософській ліриці образ любові наповнений особливим змістом, адже увага митців звернена передусім на онтологічну глибину цієї категорії. Ліричні медитації поетів філософського спрямування сповнені певного благоговіння перед її сакральною сутністю.

Образ любові, як і всі інші, не є сталим: він також має свої механізми зміни, він є рухливим. Власне, в цьому полягає специфіка його сучасних модифікацій. Кожен митець висловлює своє бачення у контексті даної епохи і власного світогляду. Особливість нового часу й нового розуміння вічних істин — це передусім свіжий погляд. Так, сьогодні актуальним є сприйняття любові як свободи. Саме такий образ споконвічної матерії всього сущого зустрічається в сучасній філософській ліриці, характерною рисою якої є особлива метафори-зація докiлля.

Молоді українські поети в своїй творчості приходять до глибинного усвідомлення любові як сенсу життя, як великої світової гармонії. Так, для ліричного героя Ю. Покальчука любов — це першопричина буття, справжнє світло душі. У вірші «Не наступайте на любов» він — тонкий психолог, який констатує невтішні реалії сучасного збайдужілого світу, де часто люди не помічають одне одного, не вміють любити. Саме тому вони боязко позирають на слово «любов», що написано невідомим автором на стінах Паризького метро. Ліричний герой спостерігає за тим, яку реакцію викликав у людей цей напис: дехто проходив мимо, захоплений лише собою, дехто, — обережно переступав. Однак, хтось зупинявся замислений, і тоді «душа його світилася» [7, с. 3]. Бажання передати силу цього почуття є лейтмотивом даного вірша, який увиразнюється ритмічними повторами: *«Не наступайте на любов не наступайте // якщо не можете переступайте // любов як навесні трава // вона жива завжди жива // не наступайте на любов не наступайте»* [7, с. 3]. Душа ліричного героя наповнюється світлом і красою завдяки усвідомленню високого сенсу, що вкладений у слово «любов»: *«Я закликаю усіх — пишіть слово // Любов // пишіть це слово // на стінах і бруківках на будинках і парках... // і у себе в душі незупинно зараз і завжди // пишіть слово Любов»* [7, с. 6].

Слід зазначити, що в сучасній філософській ліриці любов постає мірою усіх речей. Її образ тісно пов'язаний з біблійною мудрістю, з духовним оновленням, для молодих митців дорога любові — це шлях до Абсолюту, до морального самовдосконалення, шлях до Бога і, водночас, — до глибинних витоків свого «я». Саме до таких поетичних філософствувань вдається лірична

героїня М. Кіяновської. Її поезії наповнені внутрішнім світлом — це одвічний пошук справжніх цінностей через віру, через молитовно-медитативне занурення у сутність речей: *«Мій Господи, навчи мене піти! // Навчи мене навчитися відходу! // Навчи втрачати і не берегти, // Ковтати кригу, наче люту воду! // Навчи забути, як забув би Сам. // Навчи усе простити — аж до крові. // Навчи чинити віру голосам // Любові, Смерті — й істинно Любові»* [3, с. 57]. Для творчої манери авторки характерною є незрима присутність суцього, «тут-буття», в багатьох віршах любов осмислюється як щось природне і дане, те, що є вічним, що триває завжди, попри усвідомлення минушості людського життя. Це найглибше, найточніше вираження внутрішньої суті, любов постає суцільним образом-рефлексією, обрамленим в лаконічність фрази: *«Люблю тебе. Це віра. Це спосіб жити»* [6, с. 70]; *«Не любити — не бути, бо сказано — не убий»* [3, с. 52].

Любов у творчості молодих поетів часто зображується крізь призму морально-релігійних чеснот. Лірична героїня М. Савки замислюється над проблемою справжньої любові, що не вимагає віддачі, над здатністю любити ворогів: *«тебе // мені доводиться прощати // і просити прощення // у себе // за те що тебе прощаю // бо не можу інакше // ніж тебе возлюбити // вороже мій // та коли я помру // хто ж за тебе // молитися буде»* [8, с. 80]. Мотив глибокої християнської любові до ближнього є наскрізним в збірці «Квіти цмину», присвяченій рідним, близьким для авторки людям. Їй притаманне особливе розуміння філософії любові, що засвідчують такі слова у вступі до збірки: *«Ці вірші — а писалися вони майже чотири роки — з'явилися із думок і спогадів про гарних і світлих людей... З роками все більше відчуваєш, що люди, яким не байдуже до тебе, — це і є твій найбільший скарб»* [8, с. 3]. На думку авторки, пошук сенсу буття має лише одну відповідь, яка полягає у вмінні «любити і бути вдячним, радіти найпростішим речам» [8, с. 3]. З філософською сентенційністю звучить мотив простої і справжньої любові, яка дає сенс людському існуванню, адже *«серце, в якому любов не живе, — неживе»* [8, с. 111].

У подібному ракурсі зображується це вічне людське почуття в творчості Богдани Матіяш. Її стиль досить різко контрастує з тенденцією сучасного літературного нігілізму, з модою на брутальний епатаж. Позначена метафорою світла, яка є наскрізною в її творчості, її лірична проза випромінює душевну щирість. На актуальне питання доби «камо грядеши?» лірична героїня Б. Матіяш шукає відповідь у справжній любові, яка не знає ані пихи, ані злості, яка є досконалою за своєю найглибшою суттю: *«ті що люблять подивися які вони прості і красиві // делікатні як найперше ранкове світло // безтривожні як голуби...навчися в них дякувати за все що є і чого немає // навчися приходити довірливо й лагідно // і відходити просто // як світло увечері гасне як птах засинає // як вода що тече в землю вертається»* [6, с. 168]. Образ води, що тече і повертається в землю, увиразнює ідею вічного проминання, перетворення всього земного. Світ, у якому є любов, для ліричної героїні сповнений гармонії та краси, слід зазначити, що в її творчості загалом наскрізним є образ Бога-Творця. Відчуття гармонійного сприйняття довкілля вловлюється на рівні символів і художніх деталей, завдяки світлій, м'якій колористиці її творів

(«сонця і місяця добре світло»; «срібний осінній дощ»; «мовчатимемо просто будемо прості як опала хвоя // м'які як мох легкі як світло»; «блідо-рожевий теплий м'який дощ»; «серце як сніг безтривожне і чисте»; часте використання семантично «променистих» слів на позначення світу: теплий; лагідний; делікатний; усміхнений; тихий; прозорий; радісний). На думку ліричної героїні, любов — це мета, шлях до якої — через мудрість, смирення і просвітлення: «вчитись любити це вчитись так багато приймати // радості й усміху дару й болю вчитись любити // це вчитись так багато на що заплющувати очі // так багато згодиться бути малим згодиться бігти // там де хотів би йти згодиться йти там де хотів би // спинитись мовчки стояти глибоко дихати» [5, с. 55]. Її семантико-стилістичний ланцюжок ключових образів можна означити рядком з поезії «нічого настільки доброго як би мені хотілося...»: «дерево — Бог — вічність — світло — любов» [6, с. 182]. Для ліричної героїні ця стихія — повна віддача себе і відчуття найбільшої радості, коли можна «все зовсім усе віддати» і не знати, яка любов насправді, не знати, «чи вона дрібна як пісок // чи як земля велика», однак бути впевненим, що це вірний шлях, адже «попереді тільки зірки і небо безмежне й просте // і найделікатніше світло» [6, с. 169].

Сучасна філософська лірика реалізує себе передусім через потужне духовно-творче, аксіологічне начало. Образ любові як незмінної субстанції є домінуючим в такій поезії. Лірична героїня А. Багряної розмірковує над цією вічною силою, що творить життя: «Все починається з любові: // Священна музика життя, // Із лона матері дитя // У чистій Всесвіту обнові. // Змиває час із рани кров // І відкрива першопричини, // І мати вчить малого сина, // Що світ спасе лише Любов» [2, с. 38]. Оригінальні образи поєднуються з влучністю змісту (дитя як чиста «обнова Всесвіту» — мотив вічного оновлення світу через зміну природних циклів народження і смерті). Метафора «змиває час із рани кров» має символічний підтекст проминання усього, загоєння ран. Цікавим і семантично багатим є образ священної музики життя як сакральної, вічної, чистої сили. Філософія любові є лейтмотивом її творчості, її образ повсякчас освячується у проникливих поетичних рядках: «Який цей біль солодкий і важкий! // Мов чакра часу, що тримає вічність, // І незліченну поцілунків кількість // Нанизує на себе вік крихкий. // Бузковий сенс бузкового початку, // Що одночасно є простим кінцем, // І все життя змикається кільцем, // В якому досить хаосу й порядку» [2, с. 47]. Сила цього почуття для ліричної героїні настільки могутня, що існує поза межами буття, відкриває незвідані глибини підсвідомого, космос людської душі.

Глибоким розумінням найвищої сутності любові перейнятий вірш «Буттєве». Світла колористика твору, піднесена тональність поєднана з важливим усвідомленням одвічних істин життя, його сенсу, який розкривається лише в любові до найрідніших людей: «Рахувати не втрати, не випиті грами вина, // а сльозини від споминів, сповнені світла обличчя // найдорожчих тобі, найрідніших тобі — це одна // і єдина на світі причина для того, щоб вічно // залишатися тим, ким ти є, ким створив тебе Бог, // й не ставати рабом — ні епох, ні брехливих історій. // Адже щастя — у тім, щоб останню хвилину на

двох // розділити, як дім, // як хлібину, // як радість і горе» [1, с. 35]. Надзвичайно проста, практично позбавлена метафор мова даного вірша поєднується з глибиною основної думки, ідеї, з усвідомленням благородної сутності любові. Притаманні українській ліричній свідомості традиційні образи дому та хлібини підсилюють як національне, так і загальнолюдське визначення правди життя, його мети та сутності.

Любов у сучасній філософській ліриці осмислюється крізь образ часу, адже вона — це не лише вічність, а і конкретна мить, спалах, момент відчуття гармонії, який подеколи є ледь вловимим. Саме тому, певно, ліричний герой Ю.Покальчука закликає любити прекрасну тимчасовість, в якій існуємо ми, бути вдячними за цей дар, *«любити одну хвилину // Цей час віднайдений у вічності ... Любити призахідне сонце // Пам'ятаючи що воно сяде за обрієм // І виблиск його крізь хмари // Це єдина і вічна мить»* [7, с. 43]. Отже, усвідомлюючи минуність краси, треба *«встигнути подякувати Всевишньому // За те що я живу і люблю»* [7, с. 43]. В його поезії часто звучить мотив самопожертви в ім'я любові, суголосний з творчістю Б. Матіяш. На його думку, егоїстично вимагати від коханої людини любові у відповідь, адже це лише ствердження свого «я». Він закликає цінувати великий дарунок, коли почуття є взаємними, вони порівнюються з рідкісним самоцвітом, *«його недооціненість убиває сенс життя»* [7, с. 274].

Любов у широкому значенні цього слова — найвища мета, вияв найблагородніших поривів людської душі. Саме в такому контексті постає її образ в сучасній філософській ліриці. Специфіка модифікацій образу любові полягає у пошуках нових ракурсів зображення вічної теми.

Література

1. Багряна, А. Замовляння із любові / А. Багряна. — Луцьк: «Твердиня», 2011. — 78 с.
2. Багряна, А. Суцвіття слів / А. Багряна. — К.: Видавничий центр «Просвіта», «ЮАна», 2000. — 90 с.
3. Кіяновська, М. Міфотфорення / М. Кіяновська. — К.: «Смолоскип», 2000. — 104 с.
4. Кримський С. Заклики духовності XXI століття: [З циклу щоріч. пам'ят. лекцій ім. А. Оленської-Петришин] / С. Кримський — К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська Академія», 2003. — 32 с.
5. Матіяш, Б. Твої улюблені пси та інші звірі. / Б. Матіяш — Meridian Czernowitz. — Кам'янець-Подільський, ПП Галагодза Р.С., 2012. — 60 с.
6. Метаморфози. 10 українських поетів останніх 10 років / Укл. С. Жадан, післям. В. Неборака. — Х.: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2011. — 272 с.
7. Покальчук, Ю. Не наступайте на любов... / Ю. Покальчук. — Х.: Фоліо, 2008. — 282 с.
8. Савка, М. Квіти цмину / М. Савка. — Л.: Вид-во Старого Лева, 2006. — 128 с.

Лада Алейнік (Минск)

СУЧАСНА ЛІТАРАТУРА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ І ЮНАЦТВА ЯК СРОДАК САЦЫЯЛІЗАЦЫІ (НА ПРЫКЛАДЗЕ ТВОРАЎ ВАЛЕРЫЯ ГАПЕЕВА)

Працэс сацыялізацыі асобы — засваення правілаў паводзінаў у грамадстве, псіхалагічных устаноў, сацыяльных норм, этычных і эстэтычных каш-